

**Wyrok z dnia 7 czerwca 1995 r.
II URN 56/94**

Prawo do emerytury powstaje z dniem zaprzestania pobierania zasiłku chorobowego, chociażby pracownik pobierający ten zasiłek spełniał już wcześniej wszystkie warunki wymagane do nabycia tego prawa (art. 76 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin - Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

Przewodniczący SSN: Teresa Romer, Sędziowie SN: Janusz Łętowski, Maria Tyszel (sprawozdawca),

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 7 czerwca 1995 r., sprawy z wniosku Zdzisława A. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. o wysokość emerytury, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Pracy i Polityki Socjalnej [...] od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni z dnia 7 lipca 1994 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w G. z dnia 31 sierpnia 1993 r. [...] i sprawę przekazał temuż organowi do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 31 sierpnia 1993 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych w G. odmówił dokonania ponownego ustalenia podstawy wymiaru wcześniejszej emerytury pobieranej przez Zdzisława A., urodzonego 10 maja 1932 r., od dnia 8 listopada 1990 r., poprzez uwzględnienie faktycznej równowartości dodatku dewizowego wypłaconego mu w okresie od 1 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1981 r., tj. w okresie, z którego zarobki zostały przyjęte za podstawę wymiaru jego świadczenia.

W odwołaniu, wniesionym do Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni wnioskodawca zakwestionował "zastosowany przez organ rentowy przelicznik" dodatku dewizowego stanowiącego składnik dochodu przyjętego za podstawę wymiaru emerytury.

Sąd Wojewódzki po rozpoznaniu sprawy wyrokiem z dnia 7 lipca 1994 r. zmienił zaskarżoną decyzję i podstawę wymiaru emerytury wnioskodawcy ustalił na 52.523.486 zł. Od tego wyroku nie wniesiono rewizji ani nie zgłoszono wniosku o jego uzasadnienie. Uzasadnienie to zostało sporządzone dopiero na żądanie Sądu Najwyższego.

W rewizji nadzwyczajnej od tego wyroku Minister Pracy i Polityki Socjalnej wnosił o uchylenie zarówno zaskarżonego wyroku, jak i poprzedzającej go decyzji organu rentowego i przekazanie sprawy temuż organowi do ponownego ustalenia wysokości podstawy wymiaru emerytury wnioskodawcy. Minister zarzucił, że wyrok ten został wydany z rażącym naruszeniem prawa, w szczególności art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie

niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. Nr 36, poz. 206) oraz § 4 pkt 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 października 1990 r. zmieniającego niektóre przepisy w sprawie ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (Dz. U. Nr 71, poz. 418), a także naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozpoznając sprawę Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Załatwiając wniosek z dnia 24 września 1990 r. złożony przez Zdzisława A. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G., decyzją z dnia 12 listopada 1990 r., przyznał mu prawo do renty inwalidzkiej od dnia 19 grudnia 1990 r. tj. od dnia następnego po ustaniu prawa do zasiłku chorobowego, natomiast decyzją z dnia 1 lutego 1991 r., na wniosek z dnia 28 grudnia 1990 r., przyznał Zdzisławowi A. emeryturę wcześniejszą w związku z rozwiązaniem umowy o pracę na podstawie ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. o szczególnych zasadach rozwiązywania z pracownikami stosunków pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. z 1990 r., Nr 4 poz. 19 ze zm.). Wobec rezygnacji wnioskodawcy z przysługującego mu do 18 grudnia 1990 r., zasiłku chorobowego wypłatę emerytury podjęto z dniem rozwiązania umowy o pracę w trybie tej ustawy, tj. z dniem 8 listopada 1990 r. Za podstawę wymiaru świadczeń wnioskodawcy przyjęto wynagrodzenie z okresu od 1 stycznia 1979 r. do 31 grudnia 1981 r. z uwzględnieniem dodatku dewizowego w wysokości określonej w myśl § 4 ust. 5 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 października 1990 r. zmieniającego niektóre przepisy w sprawie ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (Dz. U. Nr 71, poz. 418), zwanego dalej rozporządzeniem.

Odwołując się do Sądu wnioskodawca kwestionował zastosowanie do obliczenia podstawy wymiaru jego emerytury zasad zawartych w tym rozporządzeniu podnosząc, że wniosek o świadczenia zgłosił przed jego wydaniem.

Jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sąd Wojewódzki uznał, że: "prawo do świadczeń ustala się na podstawie stanu prawnego istniejącego w dacie zgłoszenia wniosku", wobec czego podstawę wymiaru emerytury wnioskodawcy należało ustalić(...) na podstawie art. 16 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 14 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. Nr 36, poz. 206) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 1 kwietnia 1985 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru emerytur i rent (Dz. U. Nr 18, poz. 77) "z pominięciem zasad wprowadzonych w § 4 ust. 5 ww. rozporządzenia". Na poparcie swego stanowiska Sąd orzekający powołał wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 września 1992 r. w sprawie II UR 2/91.

Wbrew pogładowi Sądu Wojewódzkiego, Sąd Najwyższy w powołanym wyroku nie wyraził generalnej zasady, że w każdej sytuacji ustalenie prawa do świadczeń następuje na podstawie stanu prawnego istniejącego w dacie zgłoszenia wniosku. Wprawdzie, przejmując sprawę do rozpoznania w trybie art. 391 k.p.c. i uchylając zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego, Sąd Najwyższy wskazał, że w sprawie tej zastosowanie mają przepisy obowiązujące w dacie zgłoszenia wniosku, jednakże pogląd ten został wyrażony w odniesieniu do konkretnej sprawy, w odmiennym stanie faktycznym. W sprawie tej organ rentowy wydał jedynie decyzję zaliczkową, pomimo posiadania wszystkich dowodów niezbędnych do ustalenia

wysokości świadczenia, ponieważ oczekiwał na zmianę stanu prawnego, "... przy założeniu, że przyszłe uregulowania "z mocą wsteczną" będą miały wpływ na uprawnień wnioskodawcy"..." W uzasadnieniu wyroku w tej sprawie Sąd Najwyższy wyraźnie podkreślił, że wniosek o rentę inwalidzką, zgłoszony 29 czerwca 1990 r. powinien być rozstrzygnięty decyzją merytoryczną w ciągu 2 miesięcy od jego zgłoszenia, tj. do końca sierpnia 1990 r., ponieważ wnioskodawca wszystkie warunki, od których uzależnione było powstanie prawa do renty inwalidzkiej, spełniał w dacie zgłoszenia wniosku. Wskazana przez Sąd Najwyższy klauzula wynikająca z art. 88 i 89 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) zwanej dalej ustawą o z.e.p., oraz z § 33 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz. U. Nr 10, poz. 49 ze zm.), odnosi się do sytuacji, gdy wnioskodawca w dacie zgłoszenia wniosku względnie przed upływem 60-dniowego terminu spełnia wszystkie warunki do przyznania świadczeń. Brak jest natomiast jakichkolwiek podstaw prawnych do stosowania tej samej zasady w sytuacji, gdy wniosek o świadczenie zostanie zgłoszony przez osobę, która warunki do powstania prawa do żadanego świadczenia spełnia w terminie późniejszym.

Sąd Najwyższy w składzie orzekającym nie podziela poglądu wyrażonego w odpowiedzi na rewizję nadzwyczajną, że wnioskodawca: "(...) w momencie zgłoszenia wniosku spełniał wszystkie warunki do nabycia renty i nabył prawo do świadczenia rentowego." Zgodnie z art. 76 ustawy o z.e.p. prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia się wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, a jeżeli pracownik pobiera zasiłek chorobowy prawo do emerytury lub renty inwalidzkiej powstaje z dniem zaprzestania pobierania tego zasiłku. Przepis ten rozgranicza więc warunki wymagane do nabycia prawa do świadczenia emerytalno-rentowego od przesłanki decydującej o powstaniu prawa do takiego świadczenia, stanowiąc wyraźnie, że prawo takie powstaje z dniem zaprzestania pobierania zasiłku chorobowego. Wykładnia gramatyczna tego przepisu wskazuje, że pomimo spełnienia się wszystkich warunków do nabycia prawa do emerytury lub renty inwalidzkiej, prawo do tych świadczeń nie powstaje podczas pobierania zasiłku chorobowego. Żadna natomiast metoda wykładni nie potwierdza poglądu wnioskodawcy, że art. 76 ustawy o z.e.p. "(...) należy rozumieć w ten sposób, że istnieje tylko jeden moment nabycia prawa do świadczenia, zaś w przypadku zbiegu innych okoliczności przewidzianych w tym przepisie przesunięciu ulega nie prawo do tego świadczenia, lecz jedynie prawo do wypłaty świadczenia." Tym "momentem" nabycia prawa jest - według wnioskodawcy - moment złożenia wniosku.

Obowiązujący system prawa ubezpieczeń społecznych nie zna instytucji "przesunięcia prawa do wypłaty świadczenia". W sytuacji, gdy wnioskodawca spełnia warunki do nabycia prawa do świadczenia emerytalno-rentowego i prawo jego powstało, lecz wobec istnienia określonych okoliczności zachodzi przeszkoda w jego wypłacaniu, to wypłata świadczenia ulega zawieszeniu lub zmniejszeniu na zasadach określonych w art. 81-86 ustawy o z.e.p. Przepisy te nie przewidują zawieszenia wypłaty emerytury lub renty w razie pobierania zasiłku chorobowego. Korelację pomiędzy prawem do świadczenia a pobieraniem zasiłku chorobowego określa więc jedynie art. 76 ustawy o z.e.p. Jak już wyżej wskazano, przepis ten stanowi o nabyciu prawa z dniem spełnienia

warunków do poszczególnych świadczeń (warunków objętych Działem II ustawy o z.e.p.), oraz o powstaniu prawa do świadczeń w sposób wyżej przedstawiony. Podkreślić należy, że w art. 76 ustawy o z.e.p. użyto sformułowania: "prawo do emerytury lub renty inwalidzkiej powstaje z dniem zaprzestania pobierania zasiłku chorobowego". "Zaprzestanie pobierania zasiłku" może nastąpić zarówno z upływem okresu uprawniającego do jego pobierania, jak również wskutek rezygnacji z niego, tak jak to uczynił wnioskodawca. W świetle art. 76 ustawy o z.e.p. prawo wnioskodawcy do renty inwalidzkiej, przyznanej na wniosek z dnia 24 września 1990 r., powstało więc z dniem 8 listopada 1990 r., tj. z dniem zaprzestania pobierania zasiłku chorobowego, chociaż warunki do nabycia tego prawa z art. 32-33 ustawy o z.e.p. spełniał już w dacie zgłoszenia wniosku. Z tą samą datą, tj. z dniem 8 listopada 1990 r. powstało prawo wnioskodawcy do emerytury wcześniejszej, przyznanej na wniosek z dnia 28 grudnia 1990 r.

Przeciwko pogładowi wnioskodawcy, że jego prawo do świadczenia powstało już w dniu zgłoszenia wniosku o to świadczenie, przemawia także treść art. 99 ustawy o z.e.p. stanowiącego, że świadczenia wypłaca się od dnia powstania prawa do tych świadczeń, jednak za okres nie dłuższy niż 3 miesiące kalendarzowe poprzedzające miesiąc, w którym zgłoszono wniosek... oraz art. 155 ust. 2 ustawy o z.e.p. w myśl którego przepisy ustawy stosuje się również do wniosków o świadczenia, zgłoszonych przed dniem jej wejścia w życie, jeżeli choćby jeden z warunków do przyznania świadczeń został spełniony po tym dniu. Przepisy te jednoznacznie wskazują, że prawo do świadczeń może powstać zarówno przed dniem zgłoszenia wniosku, jak i po nim. Oczywiście, w niektórych sytuacjach data powstania prawa do świadczenia, ustalona w sposób wskazany w art. 76 ustawy o z.e.p., może być zbieżna z datą zgłoszenia wniosku o świadczenie i taki właśnie stan faktyczny istniał w rozstrzygniętej przez Sąd Najwyższy sprawie II UR 2/91, na którą powołał się Sąd Wojewódzki.

Sąd Najwyższy zauważa, że powołane wyżej rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 października 1990 r. zawiera w § 7, 8 i 10 normy intertemporalne, lecz żadna z nich nie pozwala na ustalenie podstawy wymiaru świadczeń wnioskodawcy w sposób przyjęty w zaskarżonym wyroku.

Organ rentowy dokonując, na żądanie Sądu Wojewódzkiego, obliczenia podstawy wymiaru emerytury wnioskodawcy według stanu prawnego obowiązującego w dniu zgłoszenia wniosku, błędnie ustalił wysokość części zarobku wypłaconego wnioskodawcy w dewizach, bowiem przeliczając na złotówki dewizy wypłacone w latach 1979-1981 zastosował kurs z roku 1990. Po doliczeniu tak obliczonej wartości dodatku dewizowego do zarobków wnioskodawcy wypłaconych mu w złotych polskich w latach 1979-1981, ustalił wysokość podstawy wymiaru emerytury i dokonał jej waloryzacji według zasad wprowadzonych art. 16 ust. 3 ustawy o z.e.p. w brzmieniu nadanym w ustawie z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. Nr 36, poz. 206). Tak więc część zarobku wliczona do podstawy wymiaru emerytury, wypłacona wnioskodawcy w dewizach, została dwukrotnie zwaloryzowana, zawiżając zarówno podstawę wymiaru, jak i samą emeryturę. Na marginesie sprawy Sąd Najwyższy zauważa, że już po wydaniu zaskarżonego wyroku, organ rentowy uzyskał informację z byłego zakładu pracy wnioskodawcy, że zaświadczenie o wysokości wypłaconego wnioskodawcy dodatku dewizowego nie odzwierciedlało faktycznie wypłaconych mu kwot w dewizach a podana w zaświad-

czeniu z 4 maja 1994 r. kwota dodatku dewizowego w latach 1979-1981 stanowiła kwotę tego dodatku obliczoną według zasad obowiązujących w dniu złożenia wniosku, a więc w roku 1990. Sąd orzekający nie skontrolował obliczenia dokonanego przez organ rentowy, nie zwrócił też uwagi na nieprawidłowości w wydawaniu przez zakład pracy wnioskodawcy zaświadczeń o jego zarobkach w części obejmującej dodatek dewizowy, chociaż samo porównanie zaświadczeń wykazywało istotne rozbieżności.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy uznał rewizję nadzwyczajną za uzasadnioną, bowiem zaskarżony wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa, w szczególności przepisów wskazanych w rewizji nadzwyczajnej oraz art. 3 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych sprawy tj. faktycznej wysokości dodatku dewizowego stanowiącego jeden ze składników podstawy wymiaru emerytury wnioskodawcy.

Zaskarżony wyrok narusza również interes Rzeczypospolitej Polskiej, bowiem przyznanie świadczenia tak znacznie zawyżonego nie tylko uszczupla fundusze społeczne, jak to podniesiono w uzasadnieniu rewizji nadzwyczajnej, ale jest sprzeczne z zasadami sprawiedliwości społecznej i przede wszystkim podważa zaufanie do organów wymiaru sprawiedliwości.

Uwzględniając wniosek rewizji nadzwyczajnej Sąd Najwyższy z mocy powołanych przepisów oraz art. 421 § 2 i 422 § 2 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.

=====